

Les 1 Woorden op reis. Een presentatie door een cursist

GATENTEKST VERSIE 1

Goedemorgen, _____ bij deze eerste presentatie van de _____ Nederlands voor gevorderden. Ik ken jullie _____ nog niet zo goed, we komen _____ verschillende landen en hebben verschillende achtergronden, _____ we hebben één gemeenschappelijk kenmerk en _____ is? Kunnen jullie dat raden? Ja, _____ leren allemaal Nederlands. Maar je kunt _____ afvragen: waarom eigenlijk? Zo'n kleine taal, _____ zo weinig sprekers, dat stelt toch _____ voor? Een taal die in een _____ landje wordt gesproken en die bomvol _____ zit uit andere talen. Denk maar _____ computer en carpoolen, uit het Engels, _____ en omelet (Frans), alcohol en koffie _____, kebab en yoghurt (Turks), sigaret en _____ (Spaans), tof (Hebreeuws), paradijs en schaken (Perzisch), mango (Indonesisch), sowieso (Duits), en ga _____ maar door. Maar nu ga ik _____ iets vertellen over de Nederlandse woorden _____ in andere talen zijn terechtgekomen en _____ dat er zijn. Vervolgens vertel ik _____ die andere talen zijn en het _____ daarachter, en ten slotte wat de _____ populaire woorden waren, én natuurlijk welk _____ het meest is uitgeleend aan andere _____. Dat verkap ik nu nog niet, _____ aan het eind van deze presentatie _____ jullie het antwoord. Na de presentatie _____ er gelegenheid om vragen te stellen _____/of te discussiëren. Mijn stelling is: _____ leren is makkelijk, omdat de hele _____ al Nederlandse woorden kent!

Het zal _____ verbazen, maar er zijn wel 17. _____ Nederlandse woorden in maar liefst 138 _____ terechtgekomen! Die cijfers geeft taalkundige Nicoline _____ der Sijs in een boek uit _____, waarin ze een beschrijving geeft van _____ van die woorden en talen. In _____ grafiek zie je bijvoorbeeld hoe die _____ verdeeld zijn. Kan iedereen het goed _____? Nee? O, het licht moet uit. _____, dat is beter, dank je wel. _____ grote aantal talen in Europa is _____, maar waarom zoveel in Azië? Daarover _____ meer.

Nederlands en Engels staan quitte

_____ Nederlands heeft veel Engelse woorden opgenomen, _____ omgekeerd het Engels ook Nederlandse. Logisch, _____ en Engeland zijn buurlanden en er _____ vanouds veel handelscontacten op de Noordzee _____ de twee. Je kunt wel stellen _____ een taal die woorden 'weggeeft' belangrijk _____. De sprekers van die taal hebben _____ 'in de aanbieding', en daardoor heeft _____ taal ook succes in het buitenland. _____ Nederlands had tot in de achttiende _____ een grote invloed op het Engels. _____ emigreerden namelijk veel mensen naar Groot-_____, en die namen behalve hun spullen _____ hun woorden mee. Zo'n 1600 woorden _____ op die manier naar het Engels. _____ het Engels verspreiden Nederlandse woorden als _____ (sketch) en schaats (skate) zich over _____ hele wereld. Verder kwamen er natuurlijk _____ veel woorden die met schepen en _____ en varen te maken hebben: dijk _____ duin en schipper enz. in het _____ terecht. Dat begon al vroeg, in _____ middeleeuwen. In de zeventiende eeuw werd _____ verhouding met Engeland stukken slechter, het _____ een concurrent. Dat verklaart het niet _____ aantal negatieve woorden in combinatie met _____ in het Engels. Denk maar aan _____ go Dutch, Dutch courage, enz. Na _____ worden de verhoudingen omgekeerd en ontvangt _____ Nederlands veel Engelse woorden. Het netto _____ is gelijk.

Hanze: handel en samenwerking

_____ veel Nederlandse woorden zijn in de _____ talen beland. Dat is niet van _____ of gisteren maar dateert uit de _____. De Hanze was een samenwerkingsverband van _____ (kijk, die rode stipjes

op de _____, in Oost-Nederland en Noord-Duitsland. _____ samenwerking was actief van de twaalfde _____ de zestiende eeuw en beheerste de _____ op de Noordzee en de Oostzee. _____ alle landen op dit kaartje, tot _____ Rusland, werd door de Hanze handel _____, uiteraard over de zee en de _____. Ze handelden in zout, graan, vis, _____ en huiden. Vooral op Zweeds, Deens _____ Noors had het Nederlands invloed, omdat _____ talen verwant zijn en er culturele _____ waren tussen de landen. Er waren _____ contacten op hoog niveau. Koningen van _____ en Zweden haalden in de zeventiende _____ Nederlandse vaklui en architecten naar hun _____, zodat je nu nog grachtenhuizen naar _____ model in Göteborg kunt zien. Ook _____ termen als vierkant en driehoek, die _____ Stevin rond 1580 in het Nederlands _____ bedacht, werden in de Deense taal _____.

Kolonisten

Een andere stroom woorden ging _____ Amerika. In 1609 landde het eerste _____ Nederlanders en Vlamingen op de Amerikaanse _____, waar zij een kolonie stichtten. Tot _____ de negentiende eeuw werd daar Nederlands _____. Net toen halverwege de negentiende eeuw _____ meeste Nederlandse afstammelingen hun taal voor _____ Engels hadden ingeruild, kwam een nieuwe _____ emigranten naar Amerika op gang, met _____ een heleboel nieuwe woorden tot gevolg. _____ je het Nederlands in de woorden '_____ Claus' (Sinterklaas), 'cookie' (koekje), en in _____ naam 'Yankees' voor Amerikanen (de voornaam '_____ -Kees')?

Het Indonesisch heeft verreweg _____ meeste Nederlandse leenwoorden. Dat is ook _____, omdat het zo lang een kolonie _____ geweest. Maar ook na de onafhankelijkheid, _____ de jaren vijftig, werden er nog _____ overgenomen. Er ontstond daar een nieuwe _____ en daarvoor waren nieuwe woorden nodig. _____ het Nederlands toch wat besmet was, _____ allerlei woorden een beetje veranderd. Universiteit _____ bijvoorbeeld 'universitas'.

Huis-tuin-en keukenwoorden

In bijgaand overzicht zie _____ welke woorden het meest zijn uitgeleend. _____ opvalt is dat het allemaal woorden _____ heel gewone dingen zijn. Vanaf de _____ eeuw zijn Nederlanders en Vlamingen de _____ rondgetrokken. In het algemeen was dat _____ om elders religie, kunst en cultuur _____ verspreiden, maar simpelweg om de eigen _____ te verbeteren door handel en door _____. De reizigers namen vooral hun vertrouwde _____ spullen mee: gereedschap, potten en pannen, _____ en naalden, allerlei zaken waarvoor belangstelling _____ in verre landen. De mensen daar _____ niet altijd een woord voor die _____ producten, en namen dan het woord _____ de handelaar over. Zo komt het _____ je bijvoorbeeld in het Japans de _____ woorden voor bier, kurkentrekker en glas _____ kunt herkennen.

Baas en gas

Maar _____ woord 'baas' op nr. 1, hoe _____ dat daar? Dat is waarschijnlijk ook _____ overblijfsel uit de Gouden Eeuw, toen _____ en Vlamingen de wereld veroverden. We _____ wel concluderen dat ze overal de _____ speelden! De hoge frequentie van baas _____ ook wel samenhangen met het feit _____ 'baas' niet alleen een titel is, _____ ook een aanspreekvorm: dergelijke aanspreekvormen worden _____ in vreemde talen overgenomen. In de _____ is het overgenomen als 'boss' en _____ het Engels in veel talen verspreid. _____ woord om trots op te zijn _____, net zomin als het helaas bekende _____ apartheid, maar dit zijn de feiten. _____ dat woord 'gas'? Daarvan is bekend _____ het in de zeventiende eeuw bedacht _____ door een Vlaamse scheikundige die zich _____ inspireren door het Griekse woord chaos. _____ woord 'gas' sloeg aan en komt _____ in heel veel talen voor.

Hiermee _____ ik aan het einde gekomen van _____ presentatie. Jullie kennen nu een paar _____ woorden die in andere talen _____ terechtgekomen, jullie weten dat het er _____ veel meer zijn en dat onderstreept _____ stelling: Nederlands leren is gemakkelijk, want _____ kent vast al Nederlandse woorden uit _____ eigen taal!

Applaus

‘Hebben jullie nog vragen?’ _____ volgt een levendige discussie. ‘Wil iemand _____ het publiek een kort dankwoord uitspreken? ... ja, jij daar!’

‘Ik vond dit _____ boeiende presentatie. Wel een beetje te _____, maar de structuur was goed, er _____ duidelijke illustraties en het was af _____ toe ook grappig. Het begin was _____ en de laatste zin was kernachtig. _____ heb er veel van geleerd. Maar _____ ik een advies mag geven: kijk _____ volgende keer alsjeblieft gewoon het lokaal _____ in plaats van naar het plafond, _____ hoeft niet verlegen te zijn, je _____ het hartstikke goed!
‘Bedankt. Ik heb _____ opmerkingen voor de spreker genoteerd. De _____ spreker! Niemand meer? Dan gaan we _____!’

GATENTEKST VERSIE 2

Goedemorgen, welkom bij deze eerste presentatie van de cursus Nederlands _____ gevorderden. Ik ken jullie allemaal nog niet _____ goed, we komen uit verschillende landen _____ hebben verschillende achtergronden, maar we hebben _____ gemeenschappelijk kenmerk en dat is? Kunnen _____ dat raden? Ja, we leren allemaal _____. Maar je kunt je afvragen: waarom _____? Zo’n kleine taal, met zo weinig _____, dat stelt toch niks voor?

Een _____ die in een piepklein landje wordt _____ en die bomvol woorden zit uit _____ talen. Denk maar aan computer en _____, uit het Engels, café en omelet _____, alcohol en koffie (Arabisch), kebab en _____ (Turks), sigaret en chocola (Spaans), tof _____, paradijs en schaken (Perzisch), mango (Indonesisch), _____ (Duits), en ga zo maar door.

_____ nu ga ik eerst iets vertellen _____ de Nederlandse woorden die in andere _____ zijn terechtgekomen en hoeveel dat er _____. Vervolgens vertel ik wat die andere _____ zijn en het verhaal daarachter, en _____ slotte wat de meest populaire woorden _____, én natuurlijk welk woord het meest _____ uitgeleend aan andere talen. Dat verklap _____ nu nog niet, maar aan het _____ van deze presentatie weten jullie het _____. Na de presentatie is er gelegenheid _____ vragen te stellen en/of te _____. Mijn stelling is: Nederlands leren is _____, omdat de hele wereld al Nederlandse _____ kent!

Het zal je verbazen, maar _____ zijn wel 17.000 Nederlandse woorden _____ maar liefst 138 talen terechtgekomen! Die _____ geeft taalkundige Nicoline van der Sijs _____ een boek uit 2010, waarin ze _____ beschrijving geeft van veel van die _____ en talen. In deze grafiek zie _____ bijvoorbeeld hoe die talen verdeeld zijn. _____ iedereen het goed zien? Nee? O, _____ licht moet uit. Ja, dat is _____, dank je wel.

Het grote aantal _____ in Europa is begrijpelijk, maar waarom _____ in Azië? Daarover straks meer.

Nederlands en Engels staan quitte

Het Nederlands heeft _____ Engelse woorden opgenomen, en omgekeerd het _____ ook Nederlandse. Logisch, Nederland en Engeland _____ buurlanden en er waren vanouds veel _____ op de Noordzee tussen de twee. _____ kunt wel stellen dat een taal _____ woorden ‘weggeeft’ belangrijk is. De

sprekers _____ die taal hebben iets 'in de _____ en daardoor heeft die taal ook _____ in het buitenland. Het Nederlands had _____ in de achttiende eeuw een grote _____ op het Engels. Er emigreerden namelijk _____ mensen naar Groot-Brittannië, en die _____ behalve hun spullen ook hun woorden _____. Zo'n 1600 woorden verhuisden op die _____ naar het Engels. Via het Engels _____ Nederlandse woorden als schets (sketch) en _____ (skate) zich over de hele wereld. _____ kwamen er natuurlijk ook veel woorden _____ met schepen en water en varen _____ maken hebben: dijk en duin en _____ enz. in het Engels terecht. Dat _____ al vroeg, in de middeleeuwen. In _____ zeventiende eeuw werd de verhouding met _____ stukken slechter, het werd een concurrent. _____ verklaart het niet geringe aantal negatieve _____ in combinatie met Dutch in het _____. Denk maar aan to go Dutch, _____ courage, enz. Na 1850 worden de _____ omgekeerd en ontvangt het Nederlands veel _____ woorden. Het nettoresultaat is gelijk.

Hanze: handel en samenwerking

Verrassend veel Nederlandse _____ zijn in de Scandinavische talen beland. _____ is niet van vandaag of gisteren _____ dateert uit de middeleeuwen. De Hanze _____ een samenwerkingsverband van koopmanssteden (kijk, die _____ stipjes op de kaart) in Oost- _____ en Noord-Duitsland. Deze samenwerking was _____ van de twaalfde tot de zestiende _____ en beheerste de handel op de _____ en de Oostzee. Met alle landen _____ dit kaartje, tot in Rusland, werd _____ de Hanze handel gedreven, uiteraard over _____ zee en de rivieren. Ze handelden _____ zout, graan, vis, bier en huiden. _____ op Zweeds, Deens en Noors had _____ Nederlands invloed, omdat de talen verwant _____ en er culturele overeenkomsten waren tussen _____ landen. Er waren persoonlijke contacten op _____ niveau. Koningen van Denemarken en Zweden _____ in de zeventiende eeuw Nederlandse vaklui _____ architecten naar hun land, zodat je _____ nog grachtenhuizen naar Hollands model in _____ kunt zien. Ook wiskundige termen als _____ en driehoek, die Simon Stevin rond _____ in het Nederlands heeft bedacht, werden _____ de Deense taal opgenomen.

Kolonisten

Een _____ stroom woorden ging richting Amerika. In _____ landde het eerste gezelschap Nederlanders en _____ op de Amerikaanse oostkust, waar zij _____ kolonie stichtten. Tot in de negentiende _____ werd daar Nederlands gesproken. Net toen _____ de negentiende eeuw de meeste Nederlandse _____ hun taal voor het Engels hadden _____, kwam een nieuwe stroom emigranten naar _____ op gang, met weer een heleboel _____ woorden tot gevolg. Herken je het _____ in de woorden 'Santa Claus' (Sinterklaas), ' _____ ' (koekje), en in de naam 'Yankees' _____ Amerikanen (de voornaam 'Jan-Kees')? _____ Indonesisch heeft verreweg de meeste Nederlandse _____. Dat is ook logisch, omdat het _____ lang een kolonie is geweest. Maar _____ na de onafhankelijkheid, in de jaren _____, werden er nog woorden overgenomen. Er _____ daar een nieuwe maatschappij en daarvoor _____ nieuwe woorden nodig. Omdat het Nederlands _____ wat besmet was, zijn allerlei woorden _____ beetje veranderd. Universiteit werd bijvoorbeeld 'universitas'.

Huis-tuin-en-keukenwoorden

_____ bijgaand overzicht zie je welke woorden _____ meest zijn uitgeleend. Wat opvalt is _____ het allemaal woorden voor heel gewone _____ zijn. Vanaf de zeventiende eeuw zijn _____ en Vlamingen de wereld rondgetrokken. In _____ algemeen was dat niet om elders _____, kunst en cultuur te verspreiden, maar _____ om de eigen levensstandaard te verbeteren _____ handel en door emigratie. De reizigers _____ vooral hun vertrouwde dagelijkse spullen mee: _____, potten en

pannen, pennen en naalden, _____ zaken waarvoor belangstelling was in verre _____. De mensen daar hadden niet altijd _____ woord voor die specifieke producten, en _____ dan het woord van de handelaar _____. Zo komt het dat je bijvoorbeeld _____ het Japans de Nederlandse woorden voor _____, kurkentrekker en glas nog kunt herkennen.

Baas en gas

Maar dat woord 'baas' _____ nr. 1, hoe komt dat daar? _____ is waarschijnlijk ook een overblijfsel uit _____ Gouden Eeuw, toen Nederlanders en Vlamingen _____ wereld veroverden. We moeten wel concluderen _____ ze overal de baas speelden! De _____ frequentie van baas zal ook wel _____ met het feit dat 'baas' niet _____ een titel is, maar ook een _____: dergelijke aanspreekvormen worden gemakkelijk in vreemde _____ overgenomen. In de VS is het _____ als 'boss' en via het Engels _____ veel talen verspreid. Geen woord om _____ op te zijn dus, net zomin _____ het helaas bekende woord apartheid, maar _____ zijn de feiten.

En dat woord ' _____ '? Daarvan is bekend dat het in _____ zeventiende eeuw bedacht is door een _____ scheikundige die zich liet inspireren door _____ Griekse woord chaos. Het woord 'gas' _____ aan _____ en komt nu in heel _____ talen voor.

Hiermee ben ik aan _____ einde gekomen van mijn presentatie. Jullie _____ nu een paar Nederlandse woorden die _____ andere talen zijn terechtgekomen, jullie _____ dat het er nog veel meer _____ en dat onderstreept mijn stelling: Nederlands _____ is gemakkelijk, want je kent vast _____ Nederlandse woorden uit je eigen taal!

Applaus

' _____ jullie nog vragen?' Daarop volgt een _____ discussie. 'Wil iemand uit het publiek _____ kort dankwoord uitspreken? Eh... ja, jij _____ !'

'Ik vond dit een boeiende resenatie. _____ een beetje te lang, maar de _____ was goed, er waren duidelijke illustraties _____ het was af en toe ook _____. Het begin was pakkend en de _____ zin was kernachtig. Ik heb er _____ van geleerd. Maar als ik een _____ mag geven: kijk de volgende keer _____ gewoon het lokaal rond in plaats _____ naar het plafond, je hoeft niet _____ te zijn, je doet het hartstikke _____ !'

'Bedankt. Ik heb alle opmerkingen voor _____ spreekster genoteerd. De volgende spreker! Niemand _____ ? Dan gaan we pauzeren!'